

II. évfolyam.

Pozsony, 1900. áprils 15.

4. szám.

JÓ PÁSZTOR

KERESZTYÉN CSALÁDI LAP.

SZERKESZTI
KOVÁCS SÁNDOR
THEOL. AKAD. TANÁR.

ÁRA :
EGY ÉVRE 2 KORONA. — FÉLÉVRE
1 KORONA 20 FILLÉR.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN.

BALASSA-GYARMAT

B. GYARMATI KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

TARTALOM.

Húsvét hajnalán (költemény)	Szabolcska Mihály.
Húsvét	Raffay Sándor.
Golgotha és Jézus sírja	Ráskai Pál.
A Bálintné szemefénye (elbeszélés) . . .	Farkas Mihályné.
A lélek és a test tusakodása	Sz. F. J.
Az új szamaritánus. (Legenda)	Albert József.
Az egyházi élet köréből	

Az igen tisztelt lelkész, vallástanár és tanító urakat bizalommal kérjük, legyenek szívesek

a „JÓ PÁSZTOR“-t

t. híveik és tanítványaik közt terjeszteni. Hét előfizető után tiszteletpéldányt adunk.

Mutatványszámokkal kívánatra készséggel szolgál a kiadóhivatal: **B.-Gyarmati Könyvnyomda Részvénytársaság.**

JÓ PÁSZTOR

KERESZTYÉN CSALÁDI LAP.

SZERKESZTI
KOVÁCS SÁNDOR
THEOL. AKAD. TANÁR.

ÁRA:
EGY ÉVRE 2 KORONA. — FÉLÉVRE
1 KORONA 20 FILLÉR.

Átúsvét napján.

*Sengjen ma hangos hálaének
A mindenség nagy Istenének!
Ünnepelő lelkünk égbe szállva
Osvadjon össze hű imába.
Ég, föld derüljön föl raggogva:
A Golgothának nagy halottja
Föltámadott, föltámadott.*

*Oh ember, ébredj! Im öröme kelve,
Az égi hír harmatja hull szivedre.
Már Gihon ég a szent öröm tüzében
S arany mosolygás árad szét az égen.
A szellő is vidáman szerte szállván
S nagy, e szent örömhírt hordja szárnyán:
Föltámadott, föltámadott!*

*S susogva a szellő, hűgy átmegy a tájon:
Könny csillog utána ezernyi fűszálon.
Érinti az erdőt s lombját az olajfa
Megrezgeti vígan s bölintve lehajtja . . .
Áldott legyen a szó, mit a szellő mondott!
— Sízegve beszélík egymásnak a lombok:
Föltámadott, föltámadott.*

*De ah, amott, zöld selymén a mezőnek,
 Galileának özvegy női jönek
 Kezökbe balzsam, sok jó illatú,
 Szemökbe némán ott virraszt a bú.
 — Te néma bánat, nyílt öröme változz!
 É győzelmi dalként szállj az ég urához.
 Feltámadott, feltámadott!*

*. . . Feltámadott! a szó legyen minékünk
 Örömben, búban biztatónk, vezérünk.
 Kőszirt a tenger vésszilálta habján,
 Első imádság gyöngye gyermek ajkán.
 Hirdesse ezt kihűlt arcok vonása,
 Haló szívek utolsó dobbanása:
 Feltámadott, feltámadott!*

Szabolcska Mihály.

Húsvét.

Első húsvétnak édes boldogsága, hitet növelő, éltető öröme, jőjj, szállj be szíveinkbe!

Akkor édes volt a te boldogságod, mert igaz és őszinte volt a húsvéti diadalmi szó: «Az Úr feltámadott!»

Ma közönyösen, szokásból hangoztatja ajkunk, de szívünket a kételkedés balga bölcsesége tölti el egészen, boldogító viszhang nem kél benne, öröm se fakadhat nyomán.

Akkor hitet növelt s ajkról-ajkra szállott a nagy titok: «Az Úr feltámadott!» — «Feltámadott bizonyjal!» És oszlott a bánat, éledt a remény, foszlott a kétely, kelt a lelkesedés, nőtt a bizodalom, tette hevült a kar, erősödött a hit, mert a szívben élt a feltámadott Krisztus. A hit jelent édesít, szebb jövőt készít, életet és boldogságot biztosít.

Ma, mikor a hit vásári portéka, melynek ára se nagy; ma, a mikor az élet evangyéliumának örvendetes hírért alig akad a ki hirdesse, alig, ki hallgassa; ma, a mikor a könnyű megélhetés és a könnyen üdvözülés vágya írtva-írtja a Krisztus igaz szellemét: a húsvét öröme mintha nem tudná többé

igaz fénybe deríteni a szívet és az arcot. Örömünk nincs, hitünk ingadoz, jövőnk vígasztalan!

Első húsvétnek édes boldogsága, hitet növelő, éltető öröme óh jőjj, szállj be szíveinkbe!

Szállj be, jőjj be, mert üres a szívünk. A hittel együtt az öröm, a béke, a boldogság, de még a remény is kiköltözött belőle.

Csak a hol az Úr él, ott van élet, diadal, dicsőség, ott édes a jelen, biztos a jövő.

Csüggedve, lankadt reménnyel, örömtelenül nézzük, miként emészt a közöny, pusztít, ragadoz, ront az ellenség. Fogyton-fogyunk, mintha nem mi volnánk a népe annak az evangéliumnak, mely Istennek ereje és hatalma minden hívőnek üdvösségére!

Miért hogy nincsen, hogy nem lehet szívünknek része a húsvéti örömben?

Mert még a mi szívünket a közönynek óriás köve nyomja s ott alatta alszik még az élet és remény fejedelme; mert hitünk angyala nem kelt még ki, hogy hirdetné az öröm az élet nagy ígését: «Az Úr feltámadott!»; mert a mi szíveinkben még mindig csak a nagypénteken leverő bánat, csüggesztő tépelődés, emésztő bizonytalanság érzete honol a helyett, hogy szájról-szájra adnánk a boldogító, a hitet növelő, az életet keltő, jövőt biztosító ígét: «Az Úr feltámadott!», itt él szíveinkben, erőt ad karjainkba, reményre edzi lelkünket, azért ha az egész világ ellenünk támad is, a mi hitünk győzedelmeskedik, meggyőzi az egész világot.

De a mi hitünk alszik, sírjában pihen, azért az örömnak újjongása helyett csak összekulcsolt kézzel fohászkodunk:

Első húsvét édes boldogsága, hitet növelő, éltető öröme, óh jőjj, szállj be szíveinkbe!

RAFFAY SÁNDOR.

Golgotha és Jézus sírja.

Jeruzsálem utczáin nagy sokaság hullánszik. Közel a pascha s a világ minden tájékáról összesereglettek a hívő zsidók, hogy a szent városban költsék el az ünnepi bárányt. Kiváltkép a főpap, Heródes király s Pilátus helytartó háza előtt verődött össze sűrű tömeg. Ott vallatják egyiknél is, másiknál is, hurczolják egyiktől a másikhoz durva kezekkel, hangos szitkok s bántalmazások között azt, a kit még csak néhány nappal előbb palmaágakkal fogadtak,

hosszannakiáltásokkal üdvözöltek, mint az Úrnak követét: az Üdvözítőt. Most halálát követelik; a pogány helytartó kezét mosva kiadja, hogy kedvében járjon a papjaitól felbújtatott népnek; hadd szegez-zék keresztfára, vegyék életét kínos halállal, a kiben ő a bűnösség-nek még árnyékát sem tudta felfedezni.

Örömrivalgással fogadta a tömeg a határozatot s a gyilkos Barrabás szabadon bocsáttatását; az Úr pedig szálnalmas, fájdalmas tekintettel tűrte a gúnyt, a csúfot, mit vele űztek. Megszánta az elvakúlt, félrevezetett népet. A haláltól nem félt; hisz előre megmondta volt tanítványainak nem egyszer, hogy neki szenvednie *kell*, hogy beteljesedjék az írás (Márk. 14, 49). Isteni hivatásának tudta, hogy a mint egész életét az emberiség szolgálatára szentelte, halálában váltságdíj gyanánt fizesse le övéinek. (Márk 10, 45; János ev. 10, 17.) Halála tehát, a mikor áldozatul esik ellenségei gyűlöleté-nek s a sötétség hatalmának, tulajdonkép művének diadalra jutása.

*

A legfájdalmasabb s egyúttal legmegbecstelenítőbb büntetés volt az ókorban a keresztfeszítés. Rabszolgákat, útonállókat, gyilkosokat és lázadókat végeztek ki ilyen módon. Régente előbb a kivégzés helyén felállították a két durva faragású gerendából összerótt keresztet s aztán odavezették az elítéltet. Jézus korában már más szokás járta. Az elítélt maga cipelte a nehéz keresztfát, nyilván azért, hogy jobban érezze büntetése terhét. Mielőtt a bűnöst felfeszítették volna, myrrhából és borból készített kábító italt nyújtottak neki fájdalmi enyhítésére, aztán létrák s kötelek segítségével felhúzták a különben sem magas keresztre, kezeit kinyújtva odaszegezték s rendszeren két lábán keresztül is vertek egy szeget. Ily helyzetben függött az elítélt, kifeszített tagokkal, sajtó sebekkel, melyek csakhamar gyulladásba mentek át, kiteve a nap hevének s a kínzó szomjúságnak. A vér fejébe szállt s lassú, gyötrelmes halállal múlt ki. Erre a büntetésre ítélték Jézust. Királynak mondta magát, tehát lázadó volt, azonfelül káromolta az Istent, s így kétszeresen rászolgált, hogy halálában meggyalázzák.

A halálbüntetést az elítélteken nem a városban, hanem a kapun kívül hajtották végre. Az evangyéliomok egybehangzó tudósítása szerint Jézus keresztfáját egy Golgotha nevű dombon állították fel. Ez a domb Jeruzsálemtől északra feküdt, mert csak északról nyúlt a hegység egészen a város faláig, a többi oldalról a várost mély és széles völgyek környékezték. Messze sem volt a várostól (János 19, 20) s egy út húzódott el mellette (Máté 27, 39, Márk 15, 29.) Ezen a helyen hajtották végre a jeruzsálemi zsidók a kivégzéseket.

A dombot, mely annyit jelent, mint koponyák helye, egyesek szerint rendeltetéséről nevezték el; a kivégzettek koponyái szanaszét, talán eltemetetlenül is heverték ott. Mások szerint alakjának köszöni nevét, mert emelkedéseivel, lejtőivel nagyon hasonlít egy koponyához. A helyről a zsidó hagyomány csodás történeteket regélt. Állítólag ide temettette Noah a mi ősapánknak, Ádámnak csontjait, mint a föld középpontjába, a monda egy másik alakja szerint pedig midőn Noah Ádámnak csontjait fiai között szétosztotta, Semnek jutott volna Judáa Ádám fejével, melyet ez aztán ide temetett. A domb oldalába vájt sziklaüregben sejtették a sírt.

A midőn a zsidók kinyerték Pilátusnak beleegyezését, azonnal hozzáláttak az ítélet végrehajtásához. Utolsó útjában nagy tömeg követte Jézust, hogy szemtanúja lehessen kínszenvedésének, gyönyörködhessek halálán; bizonyára sokan szemlélték a keresztfeszítést a közeli város házainak tetejéről. Ott zúgott keresztfája körül a sokaság, papok, főurak, közemberek, férfiak és nők, fiatalok és vének, kiket a bosszúvágy, vagy a léha kíváncsiság hozott ide. A myrrhával vegyített bort Jézus nem fogadta el; (Márk 15, 23) teljes öntudatával akart szenvedni és meghalni, bár a testi kínokhoz lelki fájdalmak is járultak. Fájt neki a gúny, melylyel ellenfelei, de még a keresztfája mellett elhaladók is bántották (Máté 27, 39—44. Márk 15, 29—32), az a gondolat, hogy Isten elhagyta őt (Máté 27, 46, Márk 15, 34) s a sötétség hatalmas diadalmaskodik nem lelkén, hanem művén; mégis utolsó szavaiból, melyeket a keresztfán ejtett, szeretet, a világmegváltó szeretet s az Istenben való békés megnyugvás hangzik ki.

Elvégeztetett! Diadalkiáltás gyanánt hangzott el a szó ajkairól s fejét lehajtván lelke felszállt a mindenható Atyához, miközben megrendült a föld, elhomályosult a nap s a templom kárpítja közepén ketté hasadozott. A tömeg, ott látva csüngeni áldozatát a keresztfán kínos halálvívódásban, azt hitte, hogy győzedelmeskedett, de Isten emez ujjának láttára «vervén az ő mejjét» (Lukács 23, 48) tért vissza s bizonyára nem egynek lelkében visszhangzott a pogány százados szava, hátha mégis «ez ember igaz vala s Istennek fia» (Luk. 23, 47.) A holttest mellett nem maradt más, csak az őrtálló katona, meg a Jézus híveihez tartozó nők. Ők félelem nélkül követhették az Urat keresztfája alá s nyilváníthatták iránta rokonszenvéket, szeretetüket, ragaszkodásukat, őket ezért senki sem bántotta, senki se üldözte, mert keleten a nőt nem vették emberszámba. Őket tehát nem fenyegette az elfogás veszélye, mint a tanítványokat, kik közül csak az egy János maradt hű mesteréhez.

Ha a halál bekövetkezett, gondoskodni kellett a holttetem el-

takarításáról, annál inkább, mert a zsidótörvény szerint szombatnapon át, mely hozzá most még nagy ünnep is volt, a holtakat temetetlenül hagyni nem volt szabad. Nem hagyhatták temetetlenül a nagy hőség miatt sem; azután tisztátalanoknak tekintették s így a halált hamar követte a temetés. A zsidók halottjaikat abban az időben máskép temették, mint az nálunk szokásban van. Mi — ha Isten magához szólítja egy-egy kedvesünket, hült tetemeit koporsóba zárva kivisszük a holtak közös utolsó nyugovó helyére, a temetőbe s sírba bocsátjuk, elhantoljuk. Közös temetőt a zsidók nem ismertek, csak a szegények (2, Királyok 236) és az idegenek számára (Máté 27, 7). Különben minden zsidó, a ki csak tehetett, külön temetkezett s a családoknak volt közös sírjuk. A temetés módja is nagyban különbözik a mi temetésünktől. A zsidók halottjaikat nem földdel hantolták el, hanem sziklaüregékbe helyezték, a melyeket vagy készen találtak, vagy mesterségesen készítettek. Egy szikla oldalába kaput vájtak, melyen át az ember egy tágasabb terembe jutott; ennek oldalaiba voltak vésvé a tulajdonképi sírok, rendesen több, mert a zsidó sokat adott arra, hogy halálában atyáihoz gyűlhessen, azokkal együtt egy sírban nyugodhassék. Isten büntetése volt, ha valakinek erről le kellett mondania. Az ő hitük szerint is a halál nem képes széttépni a család és nemzetség kötelékeit. (1 Mózes 25, 8, 17; 2 Sámuel 17, 23; 19, 38; 21, 14; 1 Kir. 14, 31). A tulajdonképi sír nem más, mint egy emberhosszú keskeny kamra, magas nem volt; a belépő csak meghajolva állhatott meg benne. A holtakat nem zárták koporsóba, hanem meginosva fehér lepedőbe burkolták s így fektették sírjába s sziklalappal csak akkor födték el, ha a sír nem az oldalba, hanem a csarnok fenekébe volt vésvé. A csarnokba vezető kaput azonban mindig elzárták egy szikladarabbal, már csak azért is, hogy a vidéken nagy számban élő sakáloktól megvédjék a holtakat. A sírokat, a mennyire lehetett, lakások közelében készítették, a házakban ritkán; Jézus korában a városon kívül volt a temetkezőhely.

Mivel zsidó szokás szerint Jézust is még naplemente előtt kellett eltemetni, ellenfelei felkeresték Pilátust, hogy vétesse le a keresztéről a holt testeket, Jézusét és a két gonosztevőét s takarítsa el. Jézusnak, mint tudjuk, nem volt Jeruzsálemben sem háza, sem családja; a kik legközelebb állottak hozzá, tanítványai, szétfutottak s félelmükben elrejtőztek. Így a zsidók bizonyára a szegények vagy az idegenek temetőjébe temették volna. Ekkor azonban előállott arimatliai József, a tanács tagja, igaz s jámbor férfiú (Luk. 23, 50), Jézusnak titkos követője s elkérte Pilátustól az Úr holttestét. A Golgotha tőszomszédságában volt egy kertje és ott egy szikla olda-

lában egy sír. Új volt még egészen, tán nem rég készítette a maga és utódjai számára. Eddig még nem temettek oda senkit. Bizony nagy merészség volt ez Józseftől, mert könnyen felzúdúlhatott volna ellene a vére szomjas nép. De őt ez nem rettentette vissza. Ha életében nem tette, holta után akarta bebizonyítani az Úr iránt érzett ragaszkodását. Pilátus nem szabódott; talán örült is, hogy egy gondjától szabadult. A holttetem levételében Józsefnek segítő társa is akadt Nikodemus, kiről János evangéliomában van szó (3, 19). Levették, lepedőbe takarták s elhelyezték a sírba. Nem kellett messze vinni, hisz közel volt a sír. Valószínűleg nem helyezték nyomban a szikla fülkébe, hanem előbb arra a kőpadra tették, mely az előcsarnok falai mellett köröskörül fut. Jézus korában ugyanis a zsidók halottjaikat — legalább a gazdagabbak — be is balzsamozták. Mindenféle drága s jóillatú kenetekkel kenték be a hullákat, drága fűszerekre fektették s ilyeneket szórtak a beburkolásra szánt gyolcsra. Az evangéliomokban azt olvassuk, hogy Nikodemus, a midőn levették az Urat a keresztfáról, nagymennyiségű drága kenetet hozott magával (János 19, 39) s az asszonyok is, kik a sírba fektetésnél jelen voltak, a városba visszatérve «drága aromákat és keneteket készítenek», hogy illő módon lássák el a holttestet, mielőtt végleg sírba helyeznék. Ez a munka időbe került s így aznap már nem igen végezheték el; mivel pedig a rákövetkező nap szombatra esett, azonfelül még húsvéti ünnep is volt, az ünnepek utánra kellett halasztaniok. Hogy a napnak mely órájában halt meg Jézus, nem tudjuk pontosan megmondani; a szentanú János szerint délben feszítették meg s mire meghalt, bizonyára késő délután lett s erre levették a keresztről, egészen beesteledett, a mikorra mindennemű munkát abba kellett a zsidónak hagynia. Jól eltorlaszolták a sír száját, bejáratát; majd hazatértek, hogy megünnepeljék a pascha ünnepét csendben, szomorúságban, hisz gyászos halált halt az, «kiről ők azt remélték, hogy ő volna az, a ki megszabadítaná az Izraelt». (Luk. 24, 21).

*

Érthető, hogy a keresztyén kegyelet kezdettől fogva különös szeretettel kereste fel mindama helyeket, a melyeken az üdvözítő életének különféle mozzanatai lejátszódtak, megjelölték, emlékekkel látták el, legelsőbb is azokat a helyeket, a hol tulajdonképi megváltó művét végrehajtotta, a hol szenvedett, meghalt, eltemettetett.

Legelőször is Jézus sírját kutatták és állítólag meg is találták. Már Konstantin római császár alig háromszáz esztendővel Jézus halála után díszes kápolnát emeltetett a sír fölé. Többször leégett, elpusztult, de megannyiszor újra felépítették. A tudósok sokat vitat-

koztak már arról, jó helyen keresték-e ezt a sírt s megfelelő helyen építették-e a kápolnát. Bizony ezt eldönteni nagyon nehéz, szinte lehetetlen, de a sok vitatkozásból annyi bizonyos, hogy ez az a sír, a melyben Jézus nyugodott. Ma ezen a helyen egy nagy templom áll, a sírtemplom s ezen belül egyes kápolnák mutatják a keresztrefeszítés, a Jézusnak, Arimathiai Józsefnek, Longinusnak (ez volt állítólag az a katona, a ki Jézus oldalába döfte dárdáját) sírja helyét; a helyet, hol sorsot vetettek Jézus ruhájára, sőt Ádám sírját is díszes kápolna jelöli. Ebből bizony sok a legendák a mesés mondák sejtése, s az igazság csak annyi, hogy maga a sír valódi *lehet*, a többi vagy bizonytalan, mint a keresztrefeszítés helye, vagy egészen helytelen.

A templomon belül az egyes kis kápolnák különféle nemzeteké és egyházaké; így a sírkápolna a görög egyházé. Alacsony nyíláson át jut be az ember a sírba, melyben alig fér el 4—6 ember; falait márvány s fényes, szertelenül fényes, szembántó díszítések fődik, menyezetéről 43 soha ki nem alvó ezüst mécses függ: az egyes egyházak adományai.

A templomot, kiváltképp húsvét tájban sok zarándok látogatja s egyszerre folyik benne a sok különféle, minden egyház szertartása szerint végzett istentisztelet. A rend, egyetértés ritka dolog itten, igazi áhítatnak híre sincs, külsőség minden, mely zavar, lehetetlenné tesz minden valódi felemelkedést Istenhez.

*

A zsidók kérésére Pilátus örököt állított Jézus sírja elé, a koporsót megerősítették s a sír fedelét megpecsételvén lezárták (Máté 27, 65, 66.) Azt gondolták, ezzel megakadályozzák Jézus jövedülésének bekövetkezését, hogy harmadnap fel fog támadni. Balga törekvés! Harmadnap megnyílt a sír s ő kilépett belőle; az élet legyőzte a halált. Ő az élet s a ki benne hiszen, vele fog élni!

RÁSKAI PÁL.

A Bálintné szemfénye.

— Elbeszélés. —

Irta: Farkasné Kenessy Gizella.

A sallósi hívek nagy költséggel renováltatták a templomukat. Mennyire készítette őket e cselekedetre a jámbor hitbuzgóság s mennyire az «ősivirtus», azt ítélje meg az, a ki a vesékbe lát. Tény, hogy a vetélkedésnek, mely Hortovány és Sallós — e két tiszamenti kis város között fennállt, sok hasznát látták már az illető gyülekezetek.

Ha a sallósiak bársonyterítőt hímeztettek az Úr asztalára, a hortoványiak nem késtek azonnal drága ötvösmunkával ékes ezüst-edényeket szerezni be templomuk számára; a sallósi harmadik harangra a hortoványi új orgona volt a válasz, és arra a kihívásra, hogy a hortoványiak cserépsindelylyel fedették be a paplakot, vajjon tehettek-e egyebet a sallósi hívők, mint hogy kívül-belül kifestették az ő nyilvános buzgóságuk színhelyét s vagy három méternyivel megemeltették a tornyot is.

A csengő forintosok, melyeket olyan nehéz máskor előcsalogatni a ládák fenekéről, most készségesen gyűltek halomba, hogy a hortoványiak legyőzetéséről volt szó s lázasan folytak az előkészületek az ünnepséghez, mely szerte hirdesse Sallós diadalát.

Már összegyülekezett a sok kíváncsi nép a szép májusi vasárnap reggelen s egyre-másra hozták a kocsik a vidék papjait, a kik mind hivatalosak voltak, hogy nagyobb legyen a czerimónia. A hortoványiak papja — egy magas, hajlott vállú férfi — is eljött, hisz elmaradása annyi lett volna, mint a kudarcnak beismerése, de a sallósiak látni vélték, mint emésztí őt a sárga irígység. A sok fekete habos, selyem palást fel-alá lebegett a paplak udvarán s már sorjáztak a felérrulás lányok is, nagy orgonaágakkal kezükben, hogy majd kőrbefogva az Úr asztalát, fiatal szépségükkel dicsérjék az Istent.

Csak még a csillagot kellett feltűzni a torony tetején fénylő nagy éregömb hegyébe, aztán elkezdődik a cerimónia nagy harangzúgás, orgonabúgás közepett, mert ellenkeznek az minden hagyományyal, hogy csak úgy sutytyomban történjék meg ilyesmi és ne mesélhesse el ki-ki még az unokájának is, hogy a saját két szemével látta, mikor fölhúzták a csillagot a sallósi toronyra.

Az is ráemlékszik majd halálos-holtig, kit az ácslegények közül az a nagy szerencse ér, hogy e nevezetes ténynek eszközlője lehet, mert a főnök vég posztó, drága selyemkendők s lengő pántlikák, mikkel a csillag minden egyes ága ékesítve van, mind, mind az övé s még azonfölül huszonöt forint üti a markát a presbytérium jóvoltából.

Bálint Józsefet becsülte meg azzal a pallér, hogy reáruhazza e fontos feladatot és mindenki megegyezett abban, hogy nem eshetett volna méltóbbra választása, mert Bálintnál ügyesebb, józanabb munkás nem volt a templom építői közt.

Most fordul be az utca végén a tagbaszakadt ácslegény, a tömeg rokonszenvező felkiáltásai által fogadva. Ő egyedül van munkászubonyban a sok ünneplő népség között, mert hisz reája még nagy munka vár.

Mellette lépked a felesége, egy szelídképű szőke asszony s kézenfogva vezeti kis fiát, ki nyilván ez alkalomra öltötte fel először furcsán szabott kis zöld bugyogóját, mert jobbra-balra pillantgatva lesi a hatást, egyébiránt pedig mód nélkül érdeklődik az apja dolgai iránt s száz kérdéssel ostromolja őt.

— Józsi, — szól halkán az asszony, — én mégse tudok örülni, hogy te reád bízták a csillagot! Isten tudja mit érzek, de olyan nehéz a szívem.

— Csak légy nyugton lelkem, úgy járok én ott a magasban, akárcsak a földön. Aztán meg mi ez a mi kis templomunk a Szent-

István tornyához képest, pedig katonakoromban egyszer arra dugtam ki a zászlót a király nevenapján csupa legénykedésből s még árisztomot is kaptam érte.

A helyszínére érték már. Kötelekre erősítve ott fekszik már a templom udvarán az így közelről óriásinak tetsző ércscsillag. Az egyik oldalára jeles bibliai mondások vannak vésvé, a másikkra a gyülekezet áldozatkész tagjainak névsora, talán hogy ilyenformán az is nyílvántartva legyen a magasabb forum előtt.

Még egyszer megbeszélik a teendőket. Majd ha Bálint ott lesz a gömb tetején, megadja a jelt, a mire fölcsigázzák kezéhez a csillagot. Ennek hosszú vasnyújtványát behelyezi az erre szánt nyílásba és azt majd utóbb belülről egy gerendához erősítik. Ezzel a munka véget ér s nem marad más hátra, mint hogy a keblébe rejtett palackból áldomást igyék a hazára, az egyházra s az összegyűlt hívekre «mind közönségesen.»

A nép örömjongásától kísérve kezdi meg útját a derék ácslegény, csak a felesége néz sápadtan utána, görcsösen szorongatva kis fia kezét a magáéban. De a tömeg is elcsöndesül, mikor Bálint mind magasabbra törve, a torony ablakából kinyúló deszkára, majd az erre támaszkodó létrára lép. Nem kél egyetlen hang sem a nagy tömegben, a templom-udvar virágos gesztenyefái közt zörög csak a szellő. A halálos veszedelem jelenléte néma félelemmel illeti meg a szíveket. Egy félretekintés és vége van!

De nem, ő már ott áll a létra felső fokán s kezével int. Nyikorog a csiga, súrlódnak a kötelek s már ott van a kezében a csillag is. Eredménytelenül babrál vele pár másodpercig, az alantállóknak óráknak tűnnek fel azok, majd elhúzza kezét szemei előtt s tétova hangon kiált le a halálos csendbe:

— Mest'ram! Melyik nyílásba is tegyem hát?

— Az Isten legyen neked irgalmas, ha ott többet is látsz egy-nél! — dörmög rémulten az öreg ácsmester, s a jövő pillanatban csakugyan szétzúzott tagokkal hever Bálint József az udvar kövezetén.

Az erős férfit hirtelen szédülés fogta el a magasban, s betelt végzete.

Az iszonyat lárinjája kél a tömeg ajkán: hozzárohannak, emelgetik, élesztgetik, de bizony csak néma holttest marad az.

Jajveszékélő nők az asszonyt viszik ápolás alá, aki abban a pillanatban, mikor férjét a torony tetejéről lezuhanni látta, ájultan dobbant le a földre. Mellette sír éles hangon a kis gyerek, pedig nem is tudja még, hogy mi vesztéség érte. Egy szánakozó asszony nagy darab kalácsot ad a kezébe, akkor aztán elcsendesül, s könnyes szemmel majszolva azt, enged a hívásnak, mely a tragédia színhelyéről eltávolítja.

Hazavitték, felöltöztették ünneplő ruhájába, s szépen ravatalra helyezték Bálint Józsefet.

A felesége is magához tért már. Ott ül összekuporodva a pad sarkában, a saját rendes kis szobájában, s idegenül hordozza meg tekintetét a körülötte szorgoskodó szánakozó arcokon.

Még nem bírja felfogni a csapást.

Hogyan is lehetne azt fölérni gyöngé asszonyésszel, hogy a ki

egy órával előbb még maga volt a viruló élet, most ott feküdjék mereven kinyújtózva, s kedveskedő szóval őt soha többé ne illethesse.

Hisz ott állnak még a sarokban szerszámai is, csak az imént rakta rendbe, s a kályha vállán a kis kurtaszárú pipa talán ki se hült még.

Az ágya fölött ott csüng a pirosbojtos jelvény, mit a mult vasárnap nyert a lövöldében ügyességéért, ott lóg mellette a kürt is, mellyel ő szokta a tűzoltókat gyakorlatra összetrombitálni. Hát sohase foghassa meg többet?

Dehogy lehet ez igaz! Miért büntetné őket ennyire az igazságos Isten? Hisz nem vétettek senkinek és oly líven zengették az Ő dicséretét egyszerű sorsukért.

Majd elmúlik ez a rettenetes álom — csikordúl az utcaajtó s vídám füttyszóval belép rajt a gazda kék zubbonyában, vállán a fűrész, kezében a kis szekerce, ahogy a munkából jönni szokott. Ő elébe szalad, elszedi tőle szerszámaikat, az pedig vállára emeli az örömében sikongató kis fiút s úgy viszi diadallal a nagy akácfa alá, hol már terítve van az egyszerű estebédhez, s nem cserélnek a királylyal sem.

Mit kopácsolnak künn az udvaron, az ura ácslegény pajtásai? Minden kalapácsütés mintha az agyvelejében visszhangzanék, és nem meri megkérdezni, hogy mit faragnak.

Csak harmadnapra kezd derengeni szegény meggyötört agyában, mikor kivezetik a fekete koporsó mellé, melyre fényes fejű szegekkel van kiverve az ő urának a neve: Bálint József.

Fáklyás férfiak állnak körbe és mindenki sír. Mi jussa van itt sírni másnak is? Szomorú halotti énekbe fog a dalárda, jaj, az érces hang hiányzik belőle!

Előáll az öreg tiszteletes, nagy imádságos könyv a kezében és beszél az örök Istenről, akinek végzései beláthatatlanok és a ki mindeneket javunkra fordít, míg az özvegy asszony lelkében ott kísért a lázadó gondolat: mi jó származhatnék abból, hogy ő most már árva kis fiával gyámol nélkül maradt a világban?

És eszébe jut, a mit a szentírásból tanult: «Az Ő tudta nélkül nem hull le egy levél a fáról s egy madárfióka a fészekből.» Hát mikor egy szegény ácslegény lebukik az ő házának tetejéről, miért nem terjeszté ki fölötte hatalmas jobb kezét?

De talán nem tartják számon ott fönn a kétségbeesett szívek lázadó beszédét!

Tompán dübörögve hull a hant a koporsóra s az özvegyasszony úgy érzi, mintha sötét fátyol ereszkednék le szemei előtt, azon túl nincsen semmi.

Odahívják az egyháztanács elébe, s egy nagy bankjegyet adnak a kezébe, a megígért összegnek többszörösét. Az özvegyasszony félve nyúl a pénz után, mintha az ura életének vérdíja volna az. Biztatják, hogy majd évről-évre nyujtanak neki valami segílyt s a fiát is, ha majd arravaló lesz, ingyen küldheti a népiskolába.

Szépen kezet csókol, kézen fogja kis fiát s ballag hazafelé. Jó szomszédok most már magára hagyják, jámbor, okos asszony ez, nem tépi a haját jajveszékelve, belenyugszik a megmásíthatatlanba.

A jámbor asszony pedig belép rideg szobájába. Szemközt az ajtónak ott lóg a falon kis aranyrámás tükör, melyben még csak nemrég egy mosolygós szőke asszony illegette a kontyát, most egy beesett, halálsápadt arc mered feléje.

Idegenül nézi és mégis tudja, hogy annak az asszonynak ott meghalt az ura és szeretné megkérdeni tőle, hogy hát ő mit keres még ezen a világon?

Az a tükörbeli rémkép olyan rossz tanácsadó. Beszél egy leányról, akihez hűtlen lett a szeretője, azért hát becsukott jól ajtót-ablakot, izzó szenet tett a serpenyőbe és reggelre már nem fáj neki többé semmi. Lopva pillant a kis vaskályhára. Lám, az ő kedvese csak őt szerette halálos holtig, hát annak nem volna érdemesebb utána menni?

A kis gyerek síránkozva enni kér. Az asszony fölriad, már este van.

Ágyat bont, lefekteti a kis fiút, de maga nem mer melléje feküdni, inkább kimegy az udvarra az akácfa alá, mely imbolygó árnyékot vet a holdas éjjelen.

S ím, a csillagos ég alatt a kísértő elhagyta őt s nyájas képek tűnedeznek föl kábult lelke előtt.

Látja az oltárnál a deli szép férfit s a szegény árvaleányt, mikor végre egymásé lesznek anyyi hűségés várakozás után. Újra érzi a nagy boldogságot, mikor a kis bölcsőbe vendég érkezett s ő örömtől túlaradó szívvel fogadta meg, hogy embert nevel belőle, derék jóraivaló embert, mint az apja. S most mégis itt akarta volna hagyni árván, az emberek kénye-kedvére bízva!

Pedig az apja úrnak szánta. Hányszor mondta: «Csak az Isten egészséget adjon, hogy dolgozni tudjak, iskolákra küldjük a Pistikát. Az boldog, ki az esze után élhet. Pedig lesz fölfogása, azt hiszem; nézd csak, milyen formás köröket, négyszögeket irkál a porba, bizony még mérnök lesz belőle! Ha a számtól a falatot kell is elvonnom, mégis kitaníttatom!»

És az asszony zokogva borúl az asztalra, s lelke megenyhül a nagy elhatározásban, hogy beteljesíti a halott akarátát, hogy a nagy találkozókor majd ne érhesse szemrehányás.

Reggelre kelve Bálint Józsefné rendbe szedte a házat, reggelit főzött a kis fiának és elment munkát keresni, mint egy alvajáró, kit valamilyen rögeszme vezet.

Sorra járta az úri házakat. Tud mosni, szépen vasalni is, egyszerűbb varráshoz is ért, csak éppen a házhoz nem járhat, mert a kis fiára kell felvigyáznia. Ajánlottak is mindenütt munkát készségesen, mert az emberek igen jószívűek és szánakozók, ha semmi különös maguk megerőltetésével nem jár.

Attól kezdve nem igen aludt ki a tűz az özvegy konyhájában. Az akácfától a kerítésig és megint vissza szárító kötelek feszültek, rajtuk a habnál fehérebb ruhanemű — közöttük sürgött-forgott az özvegy, két karján vállig föltürve a ruha ujjja. Majd vasalót fog elő

s tükörfényessé lesz keze alatt a holmi; egész művészet volt ez már s az emberek szívesen megfizették.

És nem halt meg bánatában. A munka, az áldott munka, föl-emelte és megtartotta őt, hogy küzdhessen a célért, amit maga elé tűzött.

Kérője is akad özvegy Bálintnének még az év folyamán. Az egyik a javakorbéli szűcsmester, aki főnök portékájával ott van a vidék minden vásárján, a másik az alispán nyalka huszárja, ki addig-addig csalogatta ki cukorral a Pistikát az utcaajtóba, míg nem egy vasárnap délután megkérdezte az anyjától, hogy nem volna-e kedve egy olyan magaféle «hivatalbéli» embernek a felesége lenni. De az özvegy szomorú mosolygással mondott le mindegyiknek. Nem gondol ő többet soha férjira, — s különben is a kis fiát kell fölnevelnie, taníttatnia.

Csak vasárnaponként álldogál el az özvegy óraszámra a kép előtt, mely ágya fölé van akasztva, s harci-jelvényektől körülvéve szép katonát ábrázol. Ágaskodó paripán ül a huszár, utána lobog a zsinóros mente, fehérkeztyűs kezében kivont kardja — alája írva öreg betűkkel: «Emlék katonakoromra.» Mert ámbátor a kép általában minden díszbe öltözött huszárhoz hasonlított, boldogult Bálint József szerette elhíttetni magával és másokkal, hogy az az ő saját külön arcképe s az özvegy is boldog csalódásában az ura vonásait véli látni. Mintha rámosolyogna, mintha jóváhagyást intene az ő önfeláldozó kitartására.

Már iskolába jár a Pistika, kis könyvestáskával a hátán, mint az úri-gyerekek és soha tanító fényesebbre vasalt ingekben nem járt, mint a Bálint gyerek mestere. Azonképpen nem egy búbos jérce és hetyke kis kakas vándorolt a Bálintné udvaráról a tanító konyhájára, de volt is ám becsülete a Pista gyereknek s bár virgouc, vásott gyerek volt, egyszer sem volt alkalma megismerkedni a mogyorópálcával, a népnevelés e hathatós eszközével. Az is igaz, hogy a tanulásban ritkította párját, a számvetésben meg éppen jeleskedett, évszázó vizsgák alkalmával csak összenéztek az emberek: «Halálos vétek volna ezt kézművesnek adni!»

Szerencsére a kis városban egy négyosztályú algimnázium volt s a fiúcska még egyelőre otthon folytathatta tanulmányait az anya szemei előtt, ki a szeretet elvakultságával tökéletesnek képzelte őt s nem látta benne az elbizakodott önző kis kamaszt, amivé fejlődött. Tanulótársai nem igen szerették gögös, fenhéjázó modoráért s maguk között csak a «kis gróf»-nak csúfolták, — tényleg, mintha máris restelte volna alacsony származását, kerülve-kerülte a magához hasonló társaságát s csak az úri gyerekek barátságát kereste, még ha megalázkodás, hízélgés árán is.

Az anyja pedig gyönyörködve nézte azt a szép, okos fejet, amint elmélyedve hajol a könyv fölé, míg ő serényen öltöget s fel-fel pillant a képre: «Ugy-e, így akartad?»

Elérkezett azután az az idő is, mikor Bálint Pistának szűk lett Sallós-Macedónia s a tudománynak bővebb forrásához kellett járulnia. Szép zöldre festett ládát hozott haza az asztalos s Bálintné nagy gonddal rakosgatja abba a fia holmiját, csíkos húzatú párnát, sze-

gélyes elejű ingeket, tetejébe jön a finom posztóruha, mit remekbe készített a legjobb sallósi szabó s kitöltve minden hézag piros képű almával, porhanyó perecsel.

— Itt lesz néhány forint is, a kendő sarkába kötve, hogy szükség ne láss semmiben. Aztán ha elfogy, csak írd meg és majd újra küldök. Tudod, hogy a Zsuzsi néni reánk hagyta a kis szőlőjét, nem kell éppen szűkölködnünk!

No hiszen a Pistát erre nem igen kellett biztatni. Ha néhány napján levelet írt az anyjának, csak egyszer se volt benne: «aztán kímélje ám magát» — de sohase hiányzott a tétel: «Drága itt az élet, sokféle van szükség, küldjön, amennyit nélkülözhet.» És az özvegy mindig nélkülözhetett, ha maga otthon rántottlevesen élt is s ha minden szent időben egyszer újult is rajta a ruha. Eldicsekedett a fia leveleivel a komáinak, szomszédjainak, milyen fái papírra ír, milyen ékes betűket vet és milyen szépen szólítja őt meg: Kedves édes anyám!

És mikor úgy haza jött nagy szünidőkben, óh milyen gyönyörűségesnek látta őt az anyja szeme! Szép ezüst óra a zsebében, finom kalap a fején, még a zsebbevalója is illatos, mert így szokták azt az úri gyerekek, kikkel a Pista barátkozott.

Nem is ismert Bálintné annál nagyobb boldogságot, mint együtt menni a fiával vasárnaponként a templomba s élvezni az emberek csodálkozó pillantásait, vagy kiülni esténkiut a kapu elé, hol a szomszédok ámulva hallgatták a világlátott fiú okos beszédeit.

Maga a diák kevesebb örömét találta mindezekben. Sétaközben, ha valami előkelőbb iskolatársával találkozott, el-elhagyta pár lépéssel az anyját, hogy ne lássék, mintha ez a bekötött fejű asszony őhöz tartoznék, — a szomszédok nyájaskodása is inkább terhére volt s jobb szeretett könyveiben búvárkodva ott benn ülni a szobában.

Volt is látszatja a tanulásának. Kitűnő képesítéssel tette le az érettségi vizsgát, s most már a mérnöki oklevél megszerzésére indult.

Bezzeg jó szolgálatot tett most a Zsuzsa néni szüljeje, aminek az árából egy pár évi tanulásra tellett, mert bizony az özvegy meggyöngyült szemei, túlfeszítést szervezete nem bírták már úgy a munkát, mint régente!

Alig volt több negyvenévesnél s kész öregasszony volt már a Bálint Józsefné. A haja ősz, a tartása hajlott, a bánat s a munka hamar véjítene! Talán le is roskadt volna már, ha nem biztatná a remény, hogy a fiát majd a célnál látja. Most már nem igen jön haza, majd egyik, majd másik barátjával tölti a vakációt, egyszer egy mágnásgyereket kísért el külföldi útjára.

Csak arczképét küldi megegyszer, fehér nyári ruhában, egy korláthoz dülve. Az özvegy nem hihet a szemének, hogy ez a deli szép úr az ő fia, s aranyos rámába teteti, úgy akasztja az ura képe mellé. «Ej, szegény, ha láthatná!»

Végre megjött a levél, rövid szavakban jó hírt hozva. Pista letette a mérnöki vizsgát, alkalmazást is nyert azonnal, nem kell már több pénzt küldeni. Ez utóbbit már régebben is megírhatta volna a mérnök úr, egy olyan nagykézsűltségű fiatalembernek ezer alkalma lett volna pénzt szerezni, s legalább nem lett volna adós-

sággal megterhelve a kis családi ház is de az özvegynek szinte rosszul esett, hogy immár nem szorúl ő reá, akinek kedvéért fölvette a harcot az étellel.

Persze, persze! Egy olyan nagy hivatalbeli úrnak sok dolga lehet, hogy érne rá hírt adni magáról, de a tiszteletes úr egyszer a fővárosban járt, az találkozott vele. Igen jó színben volt, s üzente, hogy jegyben jár a hivatalbeli főnöke leányával, aki igen szép és gazdag kisasszony.

Később jött az özvegy címére egy aranyos szegélyű kártya is, sallósi Bálint István házasságát tudatva kis- és nagy-keresztúri Kézdy Matilddal és a jó asszony úgy örül neki, megmutogatja mindenkinek. Úgy rémlik ugyan neki, hogy még jobban esett volna a szívének a szép kártya helyett csak egy sor a fia kezéből, de azért leül s gyakorlatlan kézzel gömbölyű betűket vet: «Lelkem jó fiam! Az Isten áldja meg házasságodat. Nyugodtan halok meg most már, de előbb még szeretném látni azt a drága, szép teremtet, a feleségedet. Én már törődött vagyok, nem is próbáltam soha oly hosszú útazást, de ti eljöhettek én hozzám s én tenyeremen hordoználak benneteket. És az édes apád sírjához is kimennénk.»

Olyan biztosra vette levele hatását, hogy rögtön hízlalóba fogott egy pár libát, s a legszebb csirkéket zárta ketreche, hogy megüdüljenek a nagy lakomához. A szobáját is kimeszelte, s az ágyneműre fehér huzatokat varrt, mert hátha majd a városi menyecske átallaná a tarka vánkosra feküdni.

Nagysokára aztán megjött a felelet, — hogy egyszer majd talán eljutnak Sallósrá, de most igen sok a teendő, az ipa meghalt, s ő kapta meg a nagy hivatalát.

Ezt könnyű megérteni — s az öreg türelmesen várt. Újra tavasz lett, a nyár is elmúlt, már a tél is beköszöntött: «Jaj ha most nem jönnek, berekeszti őket a tél . . .»

Akkor jött meg Pestről a sekrestyés leánya, ki ott volt szolgálatban egy bárónénál és hírt hozott Bálintnének a fiáról.

Nagy úr az! Pompás palotában lakik, hintót tart, a felesége földig selyembe jár és csupa grófokkal barátkozik. Egy gyönyörű kis leányuk is van, ő sokszor látta, mikor a drága kocsin sétálni vitte.

Bálintnének csak ez az utolsó közlemény maradt az eszében. Hogy ő neki unokája van, az ő véréből való vér, a fiának a gyermeke — oh, hogy a jó Isten ezt boldogságot is megengedte érnie!

De hogy ezt ő vele csak egy szóval se tudatták! Bizonyosan elveszett ez a levél, hiszen sok példa van arra és most milyen rosszul eshetik szegényeknek, hogy ő még csak nem is örül a kis unokájának!

Ezért nem jöhettek hát, — és ő neki még rosszul esett késlekedésük!

Éjjel-nappal csak arra az ismeretlen kis lényre gondolt és egyszer csak azon vette magát észre, hogy útikészületekhez fog.

Egy tucat szépen kifelhévert sávolyos-kendőt tett a kosár fenekére, már régen a menyének szánta azt, s polyva közé friss tojást rakosgatott, mert hisz üres kézzel csak nem mehet valaki látogatóba! Egy aranypénze volt, mit még a vőlegényétől kapott hajdanán s

gondosan megőrzött a rossz napokban is, most a kendője sarkába csomózta, a kis unokájának ajándékozta majd. Milyen jó, hogy annyi pipitért, hársfavirágot gyűjtött az idén, ahol kis gyerek van a háznál, szükség lehet ilyesmire s amit a patikából vesznek, az a herbaté semmit se ér.

Kimosta szappangyökérben egyetlen szőrruháját is, selyemkendőt kötött a fejére, hogy majd tisztességesen jelenhessék meg úri származású menyé előtt, aztán keblébe tette kis erszényét, karjára ölté kosarát és elindult a fiát meglátogatni.

Az Isten a megmondhatója annak, hogyan jutott el céljához a tudatlan, tapasztalatlan öreg asszony, talán csillag vezérelte őt is, mint hajdan a három királyokat, tény az, hogy egy téli estén ott találta magát egy emeletes ház kapuja előtt, hol is a tekintélyes kapus leereszkedőleg felelte félnék kérdésére, hogy igenis itt lakik Bálint István főmérnök nagyságos úr.

A jó képű, kopottas ruhájú asszony nem volt ismeretlen alak a kapus előtt; szoktak a cselédekhez látogatóba jönni rokonaik, kivált ilyenkor, mikor mint ma, estély van a háznál s a zavarosban halászni lehet.

«Kéz kezet mos,» volt a jó úr elve s még meg is mutatta a cselédszobát, hol az uraságaikra várakozó lakájok a házbeli cselédséggel ugyancsak jól mulattak. Az emeletről lehallatszó zeneszóra vígan keringőztek; egy bodroshajú szobaleány gyöngyöző bort hordott körül, cseppet se rosszabbat annál, a mit ott fönn isznak.

Egy megtermett fiatal néember vadul cifrázta a csárdást, tancosa, a borotvált képű inas kedvéért, — fehér bóbítája után ítélve, aligha a dada nem lehet.

Az öreg asszony megáll az ajtóban s úgy nézi pár percig e vad orgiát. Nincs kedve útbaigazítást kérni e finnyás cselédnép egyikétől se, — furcsa volna, ha egy asszony nem tudná megtalálni a fiát! És elindul kosarával a karján, a szőnyegborította lépcsőn fölfelé. Jobbról-balról égnek a villámos lámpák, a fordulónál gazdag délszaki növények s mind közelebb-közelebb hallatszik a tündéri zene. Úgy tűnik föl neki az egész, mint egy csodás álom — majd egyszer csak föltáruul az egyik ajtó és kilép rajta a deli királyfi — az ő fia. A nyakába borúl, aztán kézenfogva bevezeti a fényes vendégek elé: «Nézzétek, ez az én édes anyám!» mert így szokott az lenni a mesékben is.

Lassankint azonban túlfinomított érzékei egy disszonáns hangot vélnék megkülömböztetni a zenéből, mintha egy magával tehetetlen kis gyerek keserves sírása volna. E hang által vezérelve, majdnem futva halad át a folyosón s benyit egy szobába, hol parádés bölcsőben elhagyatott kis gyerek sikolt torkaszakadtából.

A kackiás dada leosont egyet mulatni s a nagyságos mama is vendégei közt táncol, különben sem az ő dolga a gyermekre vigyázni.

Az öreg asszony karjaiba ragadja a sírástól kimerült kis babát s ezer csókkal borítva, gügyögtető szókkal békélteti, mígnem sírása lassú szepességé halkul, majd elalszik a ringató karokon.

(Odaviszi a rózsaszínfényű függőlámpához s elragadtatva szem-

léli a csipkék között nyugvó angyalarcocskát s szívét nagy boldogság tölti el.

Mikor hazulról eljött, akkor is táplálta már e titkos vágyat, de most nem tud neki többé ellentállani: «vajha itt marasztanák!»

Oh bizonyosan, a menyee, a fia együttesen kérni fogják, hogy maradjon velük, töltsen náluk öreg napjait — és ő egy kicsit kéreti majd magát, mígnem — óh, mily szívesen! — beleegyeznek.

Nem lesz terhükre senkiben, csak a kis gyermeket fogja gondozni, a ki nem lesz többet lelketlen cseléd kényére bízva.

Lassan ringatva kis unokáját, járkál fel és alá. Milyen csodaszép itt minden! A másik szobába is belátni, a mennyezetes ágyra, földig érő tükörre — aligha az nem lesz a menyének a szobája. De sok, sok szoba lehet még azontúl, mert a zene nem közvetlen közelből hallatszik.

Hirtelen félre vonják a bársony ajtófüggönyt s egy gyémántos öreg dámát bocsátva maga előtt, egy fiatal, szép asszony jelenik meg a tükrös szobában. Az öreg asszony ámultan nézi — sárga selyemruha úszik két lépésnyire utána, a nyakán valami csodálatos ékszer fénylik, — ilyen lehetett a Tündér Ilona!

Zavarodottan áll félre, hogy merje ő ezt majd leányának szólítani?

Most megszólal a fiatal nő; édes, behízelt hangja van:

— Igazán kedves a grófné, hogy látni kívánja az én kis leányomat. Talán éppen aluszik.

Belépnek a gyermekszobába s lábujjhegyen közelednek a bölcsőhöz, s hogy azt üresnek találják, nyugtalanul pillant körül a ház asszonya s észreveszi az idegen nőt, karján az ő gyermekével.

Valami rémdráma gyermekrablási jelenete juthatott hirtelen eszébe, mert éles sikoltással magához ragadja a kis leányt.

— Kicsoda maga? Mit akart a gyermekkel?

Az ijedtségében osztozó öreg grófné pedig a villamos csengőhöz rohan.

Szalad minden irányból a cselédség, — élükön a kötelességmulasztó dada, nekihevílten a tánctól, alig bír lihegve mentetetődzni:

— Bocsánatot kérek, nagyságos asszony, ebben a pillanatban távoztam csak!

Özvegy Bálintné pedig nem érti mind e nagy zűrzavar okát — felelne, kimagyarázna mindent, de nem találja meg az igazi szót; de ime, az úrnő sikoltását hallva, néhány vendéggel nyomában siet már a háziúr is, a szép, daliás férfi, — az ő kedves fia! Megkönynyebbülten, mosolyogva int feléje:

— Majd ő megmondja, hogy ki vagyok!

A nagyravágyás ördöge pedig, mely Bálint István szívét mindenha uralta, nem engedi meg neki, hogy anyjának vallja azt a szegény asszonyt, nagyúri barátai s bámész cselédnépe előtt s egy gyáva kijelentésre csábítja:

— Ez a derék asszony az én dajkám, kár volt úgy megijednie kedves Matild! Vezesse, Jean, a szobámba az öreg asszonyt, addig is, míg beszélhetek vele. Ha úgy tetszik, uraim, folytassuk a mulatságot!

A fényűzéssel bútorozott férfiszobában, egy karosszékre roskadva ott ül az öreg asszony megsemmisülten. — Elgyötört szíve ezt a nagy csalódást nem bírta ki s az örülés árnyai környékezik. Annak a szörnyű napnak rémei fölébrednek újra s az a sápadt asszony a tükörből újra integet feléje. Most már ezer ránc a képe s színtelen ajka mosolyra torzul: «Hát érdemes volt élve maradnod, annyit szenvedni, nélkülözni, mikor utoljára is megtagad a tenszülött fiad?!»

— Édes — anyám: — szólal meg mellette egy hang. A fia áll ott, szégyennel s felindulással küzdve.

Az öreg asszony fölrezen s idegenül pillant a beszélőre: «Én nem vagyok a nagyságos urnak az édes anyja! Én csak az öreg dajka vagyok!»

Nem kell azt úgy a szívére venni, magam se tudom, mit mondtam hirtelen meglepetésemben! Lássá, itt a fővárosban senki se tudta, hogy én milyen alacsony sorsból származom, ez meggátolta volna előmeneteletem, a feleségem régi nemes családjá meg éppen soha nem egyezett volna házasságomba. Hisz nem rohanhattam a karjaiba, annyi nevetésre kész ember előtt. — csak a színpadra való ily érzelmes jelenetek. Most csak nyugodjék le, reggel majd beszélék a feleségemmel, majd meglássuk, talán itt is maradhat . . .

De reggelre kelve az öreg asszony nem volt található sehol a palotában.

Csak hetek múlva vetődött vissza Sallósra, rongyosan, lesóványkodva, egy elmeháborodott benyomását tette. Nem bánt senkit, csak jár, kel céltalan, ha kérdik tőle, hogy megtalálta-e a fiát, tagadólag int a fejével. Jó szomszédok ápolják részvétellel s az út fáradalmainak tulajdonítják állapotát.

Egy reggelre aztán özvegy Bálintné végkép elköltözött oda, hol nincsenek hálátlan gyermekek s viszontlátjuk akiket szeretünk.

A tiszteletes úr levélben tudatta Bálint Istvánnal az anyja halálát, — az pedig ötszáz forintot küldött, hogy osszák ki a szegények között özvegy Bálintné emlékére.

Vajjon elhallgattatta-e vele lelkiismeretét?

A sallósiakat megvesztegette, mert szerte dicsérték fiui kegyeletét.

A lélek és test tusakodása.

A gyönyörűség teher. Így tapasztalom az én életemben. A mi testemet gyönyörködteti, az terhére vagyon lelkemnek. Szeretném, ha gazdag volnék, de a gazdagság megterheli szívemet. Mennél több a földi jó, annál több a gond. Nagy uraságra vágyódnám, de úgy elviselhetetlen terhet tennék az én telkemre. A nagy állapot: nagy munka, nagy kedvetlenség, irigység és leselkedés. Miért gyönyörködtetném testemet lelkem lerhelése árán? Avagy az asszony szolgáljon-e a szolgálónak? Ugyan meddig tart a testi gyönyörűség és mit használ? Ha

életemből kimúlok, hová marad a gazdagság? Avagy utánam jön-e a koporsóba dicsőségem? Mind elmúlnak azok, mint egy árnyék és mint a kiáltás, a mely elhangzott. A gyönyörűség teher. Ilyen az én földi életem. A testnek gyönyörűség, a léleknek teher. Hosszú életet kívánsz s mit nyersz vele? Lelki terhet. Mennél tovább élsz, annál több szemetet hordasz össze a te bűneid hegyének nagyobbítására. Avagy nem kell-e máris Dáviddal fohászzkodnod: *Az én bűneim felülhaladják az én fejemet és mint egy nehéz teher megneheztedtenek én rajtam.* (Zsolt 38, 5. v.) Nem kell-e Manasse módjára panaszzkodnod: *Az én bűneim többek a tenger fővényénél.* És mégis tovább kívánsz élni, tovább vétkezni. Egy szempillantás el nem múlik, hogy ne vétkeznél, hiszen még legszentebb cselekedeteidnek is keserű alja van. Ha az élet édes is a testnek, én nem kívánok tovább vétkezni. Keserű bűn, keserű élet. A teher viszont gyönyörűség. A Krisztus élete terhes a testnek, de a léleknek gyönyörűséges; fölvenni nehéz, viselni könnyű. A mi téged nyom, azt Ő segíti hordozni és a kisebbik rész van a te vállaidon. Valamint a szárnyak nem terhelik meg a madarat, hanem fölemelik a földről, úgy a Krisztus igája sem terheli meg a szívet, hanem elszakasztja azt a földiektől, a melyek magukhoz vonják. Ez a teher nem restté és félénkké teszen, hanem serénynyé és bátorrá. E mennyei édességnek egy csepje drágább és gyönyörűségesebb, hogy nem e világnak minden öröme. Csudálatos teher, mennél tovább hordozom, annál könnyebb. A mi a testnek öröm, azt Jézus szerelme a léleknek mézzé változtatja. A Krisztus vigasztalásának egy csepje megédesíti a szenvedés poharát. A halál teher a testi embernek. Mely igen fél és ingadozik, a mikor a halállal szembe kell szállania. A lelki embernek merő gyönyörűség, mert így szól Pállal: *Kívánok elválni.* Jól tudja, hogy a halálban semmit sem vesz, de sokat nyer. Én az én lelkemre semmi terhet nem rakok, hogy az égbe, Istenhez emelhessem. Testemet pedig örömet teher alatt tartom, hogy a lélek ellen ne tusakodhassék. A mi testemet gyönyörködteti, megvetem. Azt választom, azt keresem buzgó szívvel, a mi lelkemnek örömére szolgál.

Sz. F. J.

Az új szamaritánus.

(Legenda.)

Péter, a mennyei őrálló,
 Alátekint az üdv honából
 Az emberlakta portekére,
 Sóvárgó vágy kél a szívébe';
 Fölkeresi égi mesterét
 S emígy foly ajkáról a beszéd:
 «Uram, igazak és ámenek
 Mind, a mik szádból kijöttek.
 Te mondád, eljő majd egy jobb kor,
 Midőn egy akol lesz s egy pásztor,
 És leszálsz, hogy országolj magad,
 Úgyde az idő telik, halad,
 Inné' s tova, kétezer éve,
 Mióta fölszálltál az égbe,
 Tökéletesebb lett a világ
 S megjavúlt az erkölcs legkivált.
 Egy a joga úrnak, parasztnak,
 Sok helyen már nem is akasztanak,
 Megmentik a talált gyermeket,
 Ingyen gyógyítják a beteget;
 Van olcsó szállás, van népkonyha,
 Az elaggottaknak «Otthon»-ja;
 Harcnak, háborúnak mind vége,
 Megkezdődött az örök béke.
 Azért, Uram, a mondó vagyok,
 Hagyjuk itt e fényes hajlékot!
 Szálljunk alá! Nyisd meg országod!
 Örvendeztesd meg a világot!»
 S szólt az Üdvözítő szelíden:
 «Ám legyen! De előbb, te hívem,
 Nézz egy kicsit körül a földön
 Sha visszatérsz, majd kedved töltöm!»
 Örömmel hallja a parancsot
 Péter; legott a földnek tartott
 S Budapestnek is hírét hallván,
 Megállott a vén Duna partján.
 Tetszik mód felett e nagy város,
 Mert már a csodával határos
 Fénye, pompája; palotái
 Során nem lehet végig látni.
 Lenn a honatyák új csarnoka,
 Fenn Mátyás ragyogó temploma;
 Öt híd, alagút és gőzsikló,
 Kocsi, melyet nem húz semmi ló;
 Tündérsziget, meleg források,

A szenvedőknek megváltások . . .
 Kora regg volt, kelt a nap éppen;
 Péter mind feljebb, feljebb mégyen,
 S íme, hol már egy lélek se' jár,
 A víz partján egy dült alak áll,
 Inségbarázdálta az arca,
 Rongyokban csüng a ruha rajta;
 Ökölbe szorítja kezét most,
 Megfenyegeti a nagy várost
 S a habok közé veti magát . . .
 Megíjed a szent, se hall, se lát,
 Majd beugrik gyorsan utána,
 A vízbefúlót kihalászsza.
 Ébresztgeti, vinné, de hova?
 Lázasan tekintget tétova,
 Hát fényes papi köntösében
 Egy lelkész jó kapóra épen.
 «Testvér!» szólt hozzá az apostol,
 «Jer, helyezzük el ezt valahol!
 Mentsük meg testét mindenelőtt!»
 «Isten őrizz! Nem ismerem őt!»
 Felel neki az úr szolgája:
 «Hátha nem tartozik a nyájba?!
 Én most imádkozni sietek,
 Ég veled! Semmit sem tehetek.»
 Péter hát újra körültekint
 Egy délceg alakot lát megint,
 Szépen fésűlve a szakálya,
 De hiába kopogtat nála.
 «Jó ember, a gondjaim nagyok,
 Tudd meg, hogy én honatya vagyok
 S liberális mindenekfelett!
 Most tanulom egy beszédemet.
 Mint enyhítsünk a nép nyomorán,
 Ebben föl fejem későn, korán.
 Hagyj békét e részeg fickóval!»
 S im egy erélyes hang megszólal.
 Pléhgallérja, nemez kalapja,
 Fekete kakastoll leng rajta,
 A bajúsza szinte felöklel:
 «Talpra! Kend azonnal álljon fel!
 Mint a rend őre elrendelem,
 A kapitánysághoz jó velem,
 Ezt meg kocsin magunkkal visszük
 S majd szorosan kérdőre vesszük!

«Hm!» mormolja a szent őrálló,
 «Nyers a modora, de szíve jó,
 Kíváncsi vagyok a végire!»
 Eljutnak a célhoz ízibe:
 Im belép a napi ügyelő,
 Egy ifjú úr papirt vesz elő,
 Kihallgatják Pétert széltében
 S mert már magához tért egészen
 Kivallatják a megmentettet,
 Mért követé el e szörnytetet.
 «Munkám nem volt, én meg éheztem,
 Hát biz', uram, csak azért tettem.»
 «Ej no!» szólt a főúr nyájasan,
 «Rászolgálna, hogy elcsukassam,
 Az élet az ég adománya
 S ön ily könnyelműn elprédálja!
 Igérje meg becsületére,
 Nem gondol többé ilyesmire,
 Aztán menjen isten hírével!»
 «Megígérem! El is megyek, el!»
 Szólt amaz s keserűn mosolygott,
 Aztán az ajtón kitámolygott,
 Vissza, a nagy folyó partjára.
 Ott ballagott Péter utána,
 Ugyan mihez fog az embere?
 Biz oda lett a becsülete,
 Elnyelték a bôsz habok újra.
 De Péter többé ki nem húzta,
 Csak elbúsulta magát szörnyen:
 «Legjobb a szegénynek mégis fenn!»
 S visszatért égi otthonába,
 Az Üdvözítő már ott várta:
 «Nos, Péter, mi a véleményed?»
 «Uram!
 Várjunk még egy pár ezer évet!»

ALBERT JÓZSEF.

Az egyházi élet köréből.

A Jó Pásztor jelen száma megindulása óta már a hetedik. Pályafutásával igazolja, hogy kitűzött céljához hű maradt. Előkelő dolgozótársak szép serege munkálkodik a tartalom gazdagításán. Bizalommal s elért sikereinkre hivatkozva kérjük lapunk barátait, hogy ismerőseik, híveik körében a Jó Pásztort terjeszteni szíveskedjenek.

A kik félévre rendelték meg a lapot, azoknak előfizetése

e számmal lejárt. Kérjük, szíveskedjenek a megrendelést megújítani. A ki félévre (1900. szeptemberig) rendeli meg, egy korona husz fillért, a ki 1900. év végéig akarja járatni, egy korona hetven fillért küldjön postautalványon a kiadóhivatalnak. (Balassa-Gyarmat, Könyvnyomda Részvénytársaság.) A lapot egy évre is meglehet rendelni két koronáért. A *Jó Pásztor* a legolcsóbb keresztyén újság, a szegény keze munkájából élő napszámos ember is könnyen összerakosgat annyit, a mennyi a lap megrendelésére elég. A kiadóhivatal szívesen küldi a lapot azoknak is, a kik előre fizetni nem tudnak, de írásban kötelezik magukat, hogy a lap árát 1900. évi október hó 1-ig megküldik. Gyűjtőknek 7 előfizető után tiszteletpéldány jár.

Szász Károlyné †. Nagy fájdalommal látogatta meg az Úr Szász Károlyt, a dunamelléki ev. ref. egyházkerület püspökét: hitvese Szász Károlyné szül. Bibó Antónia márczius 15-én 63 éves korában elhunyt Budapesten. A családi boldogságát sirató egyházfő és költő fájdalomában nemcsak a protestáns egyház, hanem az egész ország osztozik. A nemes érzésekkel ékes szívű hitves második neje volt Szász Károlynak. Első neje Iduna (Szász Póli) név alatt több szép költeménnyel gazdagította irodalmunkat és így nagynevű férjének nemcsak dicsőségében, hanem annak megszerzésében is részt vett. De Isten úgy akarta, hogy már korán hagyja el e gyarló világot. Szász Károly 1858-ban kelt egybe második nejével Bibó Antóniával, kúnszentmiklósi lelkész korában és így 1898-ban ülte meg családi boldogságának negyvenedik évfordulóját gyermekei, unokái s kiterjedt rokonsága körében. Az író s a buzgó munkás egyházfő a családi élet boldogságából merítette lankadatlan munkaerejét s szellemének kiapadhatatlan frissességét. A megboldogult a közel múltban sokat betegeskedett s halála mégis váratlanul jött: nemes életének szívszélhűdés vetett végét. «Övéihez való ragaszkodása s Istenben való bizodalma egyenlő mértékben töltötte be nemes szívét, szeretettel teljes vallásos lelkét.» A temetés márczius hó 17-én d. u. 3½ órakor ment végbe a kálvin-téri papi lakból óriás részvét mellett. A közélet számos alakja és több testület megjelent a temetésen. A gyászszertartás a templomban folyt le s gyászbeszédet Szilády Áron halasi lelkész mondott. Nagy gyászoló közönség kísérte a hű nőt s gondos édes nyugvó helyére, a kerepesi-uti temetőbe, hol Papp Károly pesti lelkész imádsága után portestét visszaadták az anyaföldnek. Az Úr vigasztalja az itt maradottakat, az eltávozott kihült porának adjon édes nyugodalmat, örök békességet!

Nemzeti ünnep. 1900. márc. 15-én a délelőtt folyamán az egyet. ev. theol. akadémia hallgatói megkoszorúzták Rázga Pál és Jeszenák János báró vértanúink sírját. A Toldy-kör emléktáblával jelölte meg a házat, a hol Petőfi 1843-ban Jeszenszky Danóval lakott. A theológusok kara a «Szózat»-tal kezdte és a «Hymnus»-sal fejezte be a szép ünnepet.

A dunántúli ev. ref. egyházkerület Tisza Kálmán főgondnok elnöklésével közgyűlést tartott. Szóba hozták többek között a lelkészi kongruát is. A napirend legfontosabb tárgyát azanban a nagy-geresdi egyezség képezte, melyet 1832-ben kötöttek, hogy a hol az ág. hitv. ev. és ev. ref. egyház hívei külön-külön kevés számban vannak, ott egyesült erővel mozdítsák elő a protestantismus ügyét. Mivel a létrehozott újabb egyezséget az ország többi részére is kiterjesztik, a tervezet szerint azt az egyetemes konventhez terjesztik fel.

Baltik Frigyes dr. a dunáninneni ág. hitv. ev. egyházkerület püspöke minden egyházmegyében, a melyet meglátogat, lelkészi értekezleteket tart, a melyeken az egyházgondozás és építés kérdéseit vitatják meg. «Minden esperességben tartok lelkészi értekezletet, a lelkészi tevékenység irányítása és gyümölcsözővé tétele végett.» Április 4-én volt a legelső ilyen közgyűlés a fehér-komáromi ev. egyházmegye papsága részére Székesfehérváron Baltik püspök elnöklésével, a kit megérkezése alkalmával nagy lelkesedéssel fogadtak a vasútnál. Az istentisztelet után Baltik püspök kiszolgáltatta az úrvacsoráját az esperesség lelkészeinek. A tanácskozáson előadást tartottak Hering Lajos esperes a belmissióról, dr. Baltik Frigyes püspök a lelkészek segélyezéséről, Jánosy Lajos komáromi lelkész az egyházpolitikáról, Gántz Jenő fehérvári lelkész a konfirmációi oktatásról és Horváth Sándor velegi lelkész a lelkészi értekezletekről s a lelkészi és esperességi könyvtárakról. Ugyanekkor az esperesség is tartott rendkívüli közgyűlést.

A Protestáns Esték hetedik sorozata április 7-én virágvasárnap előtti szombaton véget ért. Pozsony közönségének színe-java összegyűlt ez alkalommal a theol. akadémia termébe. Előadott Szóts Farkas az evangéliom hatásáról; a theológusok és tanítók ének-kara befejezésül több éves szokás szerint a *Stábat mater dolorosét* énekelte. Dr. Masznyik Endre a Protestáns Esték rendezője pedig szép beszédben búcsúzott el a közönségtől, utalt a nagyhét és a húsvét közelegető nagy eseményeire és a lelkek figyelmét a Golgothán kisenvedett Megváltóra irányozta.

A nyíregyházi ág. h. evang. belmissiói egyesület március hó 28-án tartotta első estélyét. Geduly Henrik, az egyesület elnöke melegen üdvözölte a jelenlevő előkelő közönséget s kifejtette, hogy

az egyesület az egyház szellemi életének szolgálatában áll. Dr. Pröhle Vilmos főgymn. tanár olvasta fel munkáját a *szereetről*, mint a valódi erkölcsösségének egyetlen igaz alapjáról. A felolvasás után Vietórisz Dániel szavalta el Tompának «Haldokló mellett» című szép költeményét. Az önkéntes szeretetadományból 30 kor. folyt be.

Vetzter Lajos törzsorvos 65 esztendőskorában meghalt Lőcsén. 30,000 koronára rúgó vagytonát az Evangélikus Gyámintézetre hagyta ama különös kikötéssel, hogy csak akkor fordíthatják a gyámintézet céljaira, ha a tőke kamataival együtt négy millió koronára növekedik, a mi csak száztizenöt év múlva, azaz a 2015-ik esztendőben következik be.

RÖVID HÍREK. A pozsonyi evang. egyház középiskolai tanulóinak számára internátust épít. E jótékony intézetben mintegy 120 tanuló foglalkozni. Az építést még ebben a hónapban megkezdik s az intézetet 1901. szeptember elsején nyitják meg. — **A Magyar Prot. Irodalmi Társaság** nyári nagygyűlésének módját és rendjét az előkészítő bizottság nagyjában már megállapította. Részletes tájékoztatót következő számunkban közlünk. Hír szerint a közgyűlés idejére protestáns kongresszus és prot. theologiai tanári értekezlet összehívását is tervezik.

Luther hitvallása. (Schmalkaldi Cikk.) Dr. Masznyik Endre fordításában megjelent és egy korona húsz fillérért kapható. Az értékes szép fordításból lapunk következő száma közölni fogja nagy reformátorunknak, Luthernek remek előljáró beszédét.

Egyházi érdekű jelentések. A pozsonyi evang. egyházközség s a kőszegi ev. diakonista-egylet beküldötte hozzánk évi jelentését. Sajnáljuk, hogy terünk szűk volta miatt e jelentéseket részletesen nem ismertethetjük, de őszinte örömmel hívjuk fel reá hitsorsosaink figyelmét.

Szerkesztői izenetek.

H. Zs. Devicse. Petrőczy Kata Szidónia költeményeinek eredeti kézírata, Kolozsvárott, az Erdélyi Múzeum könyvtárában őriztetik. Mi Thaly K. tudósunk másolatából ismerjük. A szebb énekeket a Jó Pásztor közölni fogja.

P. H. Kőszeg. A megküldött jelentést köszönjük. Lapunk terjedelme nem engedni meg, hogy bővebben ismertessük.

Olvásóinknak boldog húsvéti ünnepeket kívánunk.

131-152
23

Legalkalmasabb konfirmációi ajándék

KOVÁCS SÁNDOR

IMAKÖNYVE

az evangyéliom népe számára.

Az egyházi irodalomban egyedül áll tartalmával, díszes kiállításával és olcsóságával.

A protestáns imádságok gyöngyeinek gyűjteménye. Az egyházi lapok szerint igazi hézagpótló mű, a minék egy prot. családból sem volna szabad . . . . . hiányoznia. . . . .

A B.-Gyarmati Könyvnyomda Részvénytársaságnál

s minden könyvárusnál kapható.

- Csinos keménykötésben . . . . . 1 k. 60 fill
- Díszes angolvászon kötésben, arany metszettel, finom minister papiron, csattal 5 k. — fill
- Eléfántcsont utánzat, vagy díszes bőrkötésben arany metszettel pergament papiron díszes csattal . . . . . 8 k. — fill

Lelkész vagy tanító uraknak két havi leszámolásra bizományba is ad imádságos könyveket

a B.-Gyarmati Könyvnyomda
Részvénytársaság.